

1968, 28. srpen, Budapešť. - Zpráva pro ÚV MSDS o schůzce »pětky« 24.-26. srpna 1968 v Moskvě.

Přísně tajné

Vyhotoveno ve 2 ex.

Budapešť 28. srpna 1968

Záznam

o moskevském setkání stranických a vládních delegací
pěti socialistických států (24.-26. srpna 1968)

K prvnímu setkání došlo 24. srpna. (Podle moskevského času mezi 10. a 11.50 hod.) Ze sovětské strany se zúčastnili soudruzi Brežněv, Kosygin, Podgornyj; z bulharské strany Živkov, Velčev; z maďarské strany János Kádár, Jenő Fock, Zoltán Komócsin; ze strany NDR: Ulbricht, Stoph, Honecker; z polské strany Gomułka, Cyrankiewicz, Kliszko. Soudruh Brežněv zdůraznil, že není třeba zdůvodňovat, proč je potřebné setkání představitelů pěti bratrských stran, a pak podal krátkou informaci o československé situaci a o sovětsko-československých jednáních.

Naše vojska splnila své úkoly v Československu, provedení plánované akce zahájila o dvě hodiny dříve. V podstatě bez obětí obsadila celé Československo, politická práce však nezačala. Naproti tomu kontrarevoluční a pravicové síly se dobře připravily, na území státu pracuje spousta ilegálních vysílaček. Den po obsazení byly schopny svolat mimořádný sjezd strany, který pořádaly bez účasti členů předsednictva. Vše nasvědčuje tomu, že pravice je pevně organizována. Byly objeveny i tajné sklady zbraní.

Naše předpoklady, že po vojenském vstupu se pravicové síly zaleknou, se nesplnily, pokračují aktivně ve své činnosti. Zdravé síly naopak nedovedly zahájit činnost a v určitém smyslu se projeví jako zbabělé. Pravice drží v rukou ideologické centrály (televizi, rozhlas a část tisku) a nevydává je.

Vojenská situace je dobrá, dosud na celém území Československa zemřelo 14 sovětských vojáků a je 30 raněných. Přibližně stejný počet obětí je i u Čechoslováků. Situace se zdá klidná, i když existují i hysterické jevy. Praha je ověšena nepřátelskými nápisy. Jednotky československé armády jsou v místech posádky, dělnické milice nefungují. Vojenská administrativa spojenců začíná pracovat.

Prezident republiky Svoboda žádal v noci 22., aby mohl v čele delegace přijet do Moskvy. Po zvážení to sovětské vedení přijalo. Jak řekl, je třeba najít takové řešení, které je v daných podmínkách přijatelné. Je třeba vytvořit situaci, aby spojenecká vojska mohla odejít z Československa a aby se s nimi mohli loučit s květy. Složení československé delegace: Svoboda, Biľak, Piller, Indra, Husák, Dzúr, Kučera. Svoboda žádal, aby byl přijat oficiálně, s poctami náležejícími prezidentovi.

Soudruh Brežněv řekl, že dosud došlo ke dvěma setkáním s delegací. Při první příležitosti se setkali zvláště se Svobodou. On navrhl, aby o stranických otázkách bylo jednáno s delegací. Svoboda žádal, aby se zákonní představitelé československé vlády mohli vrátit do Československa, a že se s nimi chce setkat. Ještě týž den večer se chtěl vrátit do Prahy.

Sovětské vedení prohlásilo, že je připraveno učinit vše v zájmu normalizace situace. Je třeba mít takové československé vedení, které bude plnit dohody z Čierné a z Bratislavy. Svoboda to chápal.

Při druhé příležitosti došlo k setkání s dalšími členy delegace. Navrhovali, aby Černík zůstal předsedou vlády, jestliže uzná nezákonnost sjezdu, resp. obnovení práce starého předsednictva a ústředního výboru, jakož i odročení svolání legálního sjezdu. Husákův projev nevyvolal dobrý dojem. Vyhlásil, že komunisté nechápu okupaci. Vojska je třeba stáhnout alespoň z měst. Biľak se vyjádřil reálně, prohlásil, že nyní je již patrné, jak dobře byla kontrarevoluce připravena.

Ze sovětské strany bylo soudruhům Biľakovi a Husákovi navrženo, aby se spojili s vedením slovenské strany a přesvědčili je, aby připravovaný sjezd byl odložen. Konání slovenského sjezdu by situaci dále zkomplikovalo. Husák má velký vliv v Československu, proto by mohl zapůsobit na domácí slovenské vedení. Biľak a Husák souhlasili se sovětským návrhem, a poté co sovětské orgány navázaly spojení přímou linkou s Bratislavou, uskutečnil se rozhovor s domácím slovenským vedením, které po delší diskusi návrh přijalo. Domácí vedení zařídilo, aby delegáti sjezdu nejeli do Bratislavy a aby ti, kteří

již přijeli, odjeli do okresů a do závodů a vysvětlili nutnost odložení sjezdu. Zda se tak stane, to se ještě nedá říci, protože pravice působí aktivně.

S Dubčekem a Černíkem se sovětská vedoucí setkali dosud dvakrát. Zdůvodnili sovětské stanovisko, že staré předsednictvo a ústřední výbor mají působit v duchu dohod z Černé a Bratislavy. Musí pochopit, že když tak neučiní, dojde v Československu ke krveprolití. V takové situaci nemohou spojenecká vojska ustoupit ani o krok. Černík prohlásil, že neuznává mimořádný sjezd, který se uskutečnil, za zákonný. Velký otazník ovšem je, o koho se bude opírat, ale bude bojovat až do konce. Jestli se mu nepodaří plán uskutečnit, odstoupí. Dubček byl tvrdohlavější. Zdůraznil, že vyjádří vlastní názor, i když si váží názoru Černíka. Musí se sejít celé předsednictvo - řekl -, musí se informovat o situaci doma a teprve pak se může meritorně vyslovit.

Poté se uskutečnilo i setkání mezi Svobodou, Dubčekem a Černíkem. Soudruh Biřak referoval sovětským vedoucím, že Svoboda chce najít nějaké řešení, ale rozhovory jsou zatím v počátečním stadiu. O hledání řešení svědčí i to, jak se vyjadřoval Černík. Také Husák pochopil, že dokud nebude dostatečná garancie, pokud jde o pořádek, spojenecká vojska se nestáhnou. Chování československých vedoucích charakterizuje zčásti váhavost a zvažování obtíží a z části hledání určitého přijatelného řešení. Když prezident Svoboda pochopil, že zatím nemá v kapse nic, s čím by mohl jet domů, rozhodl se, že zůstane v Moskvě i nadále. Prohlásil, že se bude snažit přemluvit Dubčeka, aby po návratu domů odstoupil. To je podle sovětských vedoucích naivní představa, protože je možné, že by místo prvního tajemníka obsadil ještě horší jedinec.

Soudruh Brežněv seznámil s jejich plány na jednání 24. srpna. Nejdříve chtějí jednat se Svobodou, pak zapojí i Dubčeka a Černíka. Uveřejní komuniké o tom, že jednání pokračují. Je třeba přihlídnout k těžké situaci Svobody. Vznikl dojem, že hledá upřímné řešení se sovětskými soudruhy. Jednoho cíle dosáhl, našel Dubčeka a Černíka a jednal s nimi.

Soudruh Brežněv několikrát zdůraznil, že za současné situace je třeba do jednání zapojit Dubčeka a Černíka, protože jinak není s kým jednat. Po přijatelné dohodě se budou moci i oni vrátit do Prahy. Předtím však pozvou do Moskvy členy předsednictva, aby za účasti celého předsednictva vytvořili dohodu a tu pak všichni podepsali. Lze si představit, že nejdříve se vrátí domů Svoboda a po něm se vrátí do Prahy předsednictvo pod vedením Dubčeka. Soudruh Brežněv zdůrazňoval, že kontrarevoluce vystoupila otevřeně na scénu, a aby se to nechápal tak, že ze sovětské strany chtějí ustoupit. Neučiníme ani krok zpět, řekl. Nutno však přihlížet k složitosti situace. Soudruh Brežněv žádal, aby delegace čtyř bratrských stran zůstaly 2-3 dny v Moskvě, protože v současné situaci je velmi potřebná jejich pomoc. Situace se může změnit každou hodinu, a proto, dokud oni jednají s Čechy, ať případně delegace čtyř socialistických zemí konzultují mezi sebou, resp. sjednocují stanovisko.

Soudruh Brežněv přečetl telegram pražského sovětského velvyslanectví, podle něhož se situace dále komplikuje, pravice se dále aktivizuje a země nemůže zůstat dlouho bez vlády. Je-li to možné, ať se Svoboda co nejdříve vrátí domů, aby uklidnil obyvatelstvo. Velvyslanectví podalo návrh na takové řešení, aby případně byla vytvořena vláda národní jednoty v čele se Svobodou, ve které by mohl přijmout funkci i Černík. Dubčeka je třeba přesvědčit, aby uznal nelegálnost sjezdu, který se uskutečnil při porušení organizačního řádu, a aby zůstal prvním tajemníkem. V tom případě ať je Indra druhým člověkem ve vedení strany. (To je naivní představa, poznamenal soudruh Brežněv.) To by vedlo k uklidnění v zemi a do další práce by se mohla zapojit i československá armáda. Stav bez moci nelze nadlouho udržet. Není-li tato cesta schůdná, ať se Svoboda z Moskvy obrátí k československému lidu v zájmu jeho uklidnění.

Soudruh Brežněv řekl, že na sovětsko-československých jednáních plánují vypracovat dva dokumenty: tajný protokol a komuniké určené k publikování. Navrhl, aby i pět bratrských stran přijalo protokol pro vnitřní potřebu a vydalo stručné komuniké o svém setkání. To bylo schváleno.

Poté se rozvinula diskuse v souvislosti s vydáním komuniké o sovětsko-československých jednáních. Soudruh Kádár navrhoval, aby v komuniké nebyla uváděna jména československých představitelů zúčastněných na jednáních, aby byla zmínka pouze o Svobodovi. Soudruh Brežněv připomněl, že Svoboda trvá na tom, aby v komuniké byla i jména Dubčeka a Černíka, jakož i seznam celé oficiální delegace. Soudruh Kádár dále navrhoval, aby se Svoboda co nejdříve vrátil domů.

Také soudruh Gomuška navrhoval, aby se Svoboda vrátil domů. Po něm budou následovat Dubček a Černík. Ozbrojený boj je pravděpodobně nevyhnutelný. Buď bude boj, nebo kapitulace. Naším vojskům je třeba dát rozkaz, aby zahájila boj proti kontrarevoluci. Svoboda by měl doma vyhlásit, že jen v případě klidu mohou být jednání úspěšná. Je třeba počítat i s tím, že až se českoslovenští vedoucí vrátí domů, mohou říci pojďme, pokračujeme dále v boji. Jestli Svoboda, Dubček a Černík nebudou mobilizovat v zájmu klidu, tak my musíme dát rozkaz našim vojskům. Je si třeba uvědomit, že dnes v Československu neexistuje komunistická strana, jsou jen jednotliví komunisté. Pravicové vedení postupuje společně s kontrarevolucí. Československo je v podstatě mimo Varšavskou smlouvu, pravice a kontrarevoluce požadují jeho neutralizaci. Lid pasivně sleduje, co bude, a komunisté nedovedou vystoupit. V Maďarsku byla svého času lepší situace, než je dnes v Československu. Položme si otázku, co bude. Nevystoupíme-li rozhodně, příští úder může zasáhnout NDR. V tom případě budeme moudřejší o jednu zkušenost, že i za přítomnosti sovětských vojsk lze dělat kontrarevoluci. Situace je horší, než jsme si mysleli, řekl soudruh Gomuška. Je třeba svolat starý ústřední výbor a ať se jeho zasedání zúčastní i sovětské představitelé. Nelze odejít z Československa, protože to by přivodilo smrt jednotě. Soudruh Gomuška navrhoval, aby zástupci pěti socialistických států jednali s Čechoslováky. Nakonec poznamenal, že jsme neobjasnili československému lidu, jaké dohody se zrodily v Čierné a Bratislavě a co se pak stalo.

Rovněž soudruh Ulbricht zdůrazňoval, že jsme československému lidu nevysvětlili, jaká je skutečná situace a jaké dohody byly uzavřeny v Čierné a Bratislavě. Dubček, Černík a Smrkovský řekli, že k žádným dohodám nedošlo, a tudíž je před lidem zatajili. Československé dělnické třídy je třeba vysvětlit vážnost situace a vyzvat ji, aby zabránila kontrarevoluci. Zdravé síly uvnitř strany je třeba aktivizovat. Dubček nás oklamal v Čierné i v Bratislavě. Nebylo by správné vytvářet vládu pod názvem Národní jednoty, protože to by postrádalo charakter třídního boje. Je nutná Dělnicko-rolnická vláda národní jednoty.

Soudruh Živkov poukazoval na komplikovanost československé situace. Podle něj je utkání s kontrarevolucí nevyhnutelné. Českoslovenští vedoucí i Svoboda musí pochopit, že v zemi dozrává občanská válka. Je třeba ustavit Revoluční dělnicko-rolnickou vládu, s Černíkem, ale nikoli s Dubčekem. Naše vojska obyvatelstvo přijalo dobře. Zde soudruh Brežněv poznamenal, že nyní je již jiná situace. Podle názoru soudruha Živkova je třeba normalizaci situace zahájit vytvořením Dělnicko-rolnické vlády, stranu lze organizovat i později.

Soudruh Gomuška znovu žádal o slovo a prohlásil, že Dubčeka je třeba využít v zájmu věci, abychom ho zkompromitovali, lépe řečeno, i on by měl podepsat dokument, aby se zkompromitoval.

Soudruh Kádár opakoval svůj názor, že Svoboda by se měl co nejdříve vrátit do Prahy. V komuniké by se mělo poukázat na to, že jednání dále pokračují, a on by měl vyzvat lid své země ke klidu, protože to by usnadnilo úspěšně pokračovat v jednáních. Soudruh Gomuška souhlasil s návrhem soudruha Kádára.

Soudruh Brežněv prohlásil, že pokud svolají starý ústřední výbor, oni jsou ochotni odejít na jeho zasedání. Bezpodmínečně je třeba se vrátit ke starému ústřednímu výboru. Toto řešení by mohlo obrátit československé vedení na správnou cestu.

Podle názoru soudruha Kosygina v Československu existuje komunistická strana, která brzdí dělnickou třídu, aby udělala neuvážené kroky. Jde o to, že strana nemá vedení.

Soudruh Podgornyj zopakoval slova soudruha Brežněva. Ať předsednictvo československé strany přijme usnesení, v němž prohlásí konaný mimořádný sjezd za nezákonný, svolá starý ústřední výbor, který odročí svolání sjezdu na pozdější termín. Zdravé československé síly jsou toho názoru, aby Černík byl předsedou vlády i nadále. Svoboda prohlásil, že nepřijme vedení nové vlády, raději odejde na Západ nebo se zastřelí. Podle jeho názoru musí Černík zůstat předsedou vlády.

Soudruh Brežněv shrnul diskusi a navrhl, aby se shodli na tom, že Svoboda odjede domů a komuniké, které se má o jednáních vydat, bude uveřejněno beze jmen. Dubčeka a Černíka je však třeba do jednání zapojit. Československému lidu je nutno vysvětlit, proč vznikla současná situace. O Dubčekovi je třeba říci, že nesplnil dohody z Čierné a Bratislavy.

Soudruh Živkov opakoval, že v první řadě je v Československu nutná vláda. Její vytvoření je úkolem zdravých sil. Soudruh Podgornyj podotkl, že zdravé síly dnes vlastně v Československu nejsou, protože se buď zdržují na sovětském velvyslanectví, nebo v ilegalitě, a nemohou tedy přijít ke slovu. Soudruh Podgornyj ještě připomněl, že Svoboda žádá účast Dubčeka a Černíka na jednáních a aby to bylo zveřejněno, protože to by Čechoslovákům ukázalo, že vedoucí představitelé nejsou zatčeni.

Soudruh Ulbricht prohlásil, že to by znovu zvedlo nacionalistickou atmosféru v Československu.

V závěru poukázal soudruh Brežněv na to, že můžeme počítat s vypuknutím občanské války, ale nebudeme kapitulovat.

Druhý rozhovor zástupců pěti bratrských stran se uskutečnil v odpoledních hodinách 25. srpna a trval přibližně půldruhé hodiny. Ze sovětské strany se jej zúčastnili soudruzi Kosygin, Podgornyj, Katušev a Ponomarjov. Jeho účelem bylo doplnit informace zástupcům čtyř bratrských stran.

Způsob sovětsko-československého jednání byl takový, že sovětská strana připravila návrhy na podepsání tajného protokolu. Ten nebyl Čechoslovákům předán, ale na jeho základě proběhlo jednání. Čechoslováci ze své strany vypracovali rovněž paralelně své představy, které sloužily za základ dohody. Do sovětského návrhu, s nímž seznámil předchozího dne soudruh Brežněv, nepřibyl žádný nový aspekt.

Soudruh Kosygin řekl, že s Čechoslováky projednali pomoc související s obranou československých vymožeností socialismu. To zakotví v tajném dokumentu.

Soudruh Kosygin seznámil s obsahem zápisu zakotvujícím sovětské stanovisko.

1. Obě strany prohlašují, že vycházejí z obecně uznaných principů a na základě ujednání z Čierné a Bratislavy pokračují v nesmiřitelném boji za obranu socialismu. Je internacionální povinností každé socialistické země, aby za to bojovala.

V dokumentu bude dále řečeno, jaké kroky je třeba učinit v zájmu normalizace situace. XIV. mimořádný sjezd konaný 22. srpna je nezákonný, protože proběhl bez souhlasu ústředního výboru a při porušení organizačního řádu. Nezúčastnili se ho členové předsednictva a sekretariátu. Jeho usnesení jsou neplatná a nejsou ničím jiným než politickou provokací.

Předsednictvo po návratu do Prahy během 2-3 dnů svolá plénum ústředního výboru a přizve ústřední výbor Komunistické strany Slovenska a kontrolní a revizní komisi.

2. Úkolem vedení strany a státu je konsolidace situace a uspořádání hospodářského života, aby bylo zajištěno zásobování a zvyšování životní úrovně obyvatel.

3. Budou odstaveny osobnosti, jejichž činnost neodpovídá vedoucí úloze strany, zájmům socialismu, československo-sovětskému přátelství, jakož i společným zájmům Československa a socialistických zemí.

4. Československé stranické a státní vedení přijme řadu opatření s cílem posílit dělnicko-rolnickou moc. Vezme do rukou řízení hromadných sdělovacích prostředků a bude je řídit v souladu se zájmy socialismu. Vystoupí proti protisocialistické a protisovětské agitaci a propagandě. Nepřipustí činnost antimarxistické sociálnědemokratické strany. Orgány masové propagandy očistí od osob, které tam nepatří.

5. Mezi sovětským a československým vedením došlo ke shodě v souvislosti s pobytem spojeneckých vojsk v Československu. Vojska nezasahují do vnitřních věcí Československa, a až pomine nebezpečí kontrarevoluce, ohrožení socialismu a bude garantována bezpečnost socialistických států, spojenecká vojska budou postupně stahována. Spojenecká vojska uzavřou o pobytu v Československu zvláštní smlouvu.

6. Československé vedení informovalo o tom, že československým ozbrojeným silám bude vydán rozkaz k navázání vztahů se spojeneckými vojsky a k zajištění klidu. Budou podniknuty kroky k sjednání pořádku v orgánech propagandy, aby nezavdaly příčinu ke konfliktům, do nichž by se muselo zasáhnout vojensky.

7. Mezi oběma stranami došlo k dohodě, že v blízké budoucnosti budou zahájena jednání o otázkách hospodářské spolupráce. Ze sovětské strany bude poskytnuta pomoc k rozvíjení československého národního hospodářství a k zajištění životní úrovně obyvatelstva.

8. Mezi oběma stranami se ukázala úplná shoda při hodnocení vývoje mezinárodní situace. Konstatovali, že k vyvážení aktivizace protisocialistických sil je nutno posílit spolupráci po linii Varšavské smlouvy, jakož i rozvíjet dvoustrannou spolupráci.

9. Obě strany jsou odhodlány na mezinárodní aréně koordinovat činnost a pomáhat při upevňování jednoty socialistických zemí v zájmu jejich bezpečnosti. Sovětský svaz a Československo budou v evropské politice pokračovat v politice odpovídající společným zájmům socialistických států v zájmu zajištění evropské bezpečnosti a zabrzdění revanšistických sil. Vzájemně budou plnit závazky přijaté ve vícestranných nebo dvoustranných smlouvách se socialistickými státy. Budou přispívat k rozšíření báze antiimperialistického boje a podporovat osvobozeněcká hnutí.

10. Československá strana prohlašuje, že československá vláda nežádala o projednávání tzv. československé otázky v Radě bezpečnosti. Tato akce OSN znamená zasahování do vnitřních věcí Československa a do vztahu mezi Československem a socialistickými státy. Československá vláda proto protestuje proti projednávání této otázky v Radě bezpečnosti.

11. Českoslovenští vedoucí představitelé prohlásili, že odsuzují činnost Šika a Hájka, pokládají ji za takové individuální vystoupení, které je neslučitelné s jejich dalším působením ve vládě.

12. Došlo k dohodě, že v nejbližší době se uskuteční výměna stranických a vládních delegací k projednání otázek zajímavých obě strany.

13. V zájmu přátelství budou obě strany držet v přísné tajnosti kontakty, k nimž došlo po 20. srpnu, včetně protokolu zakotvujícího tuto dohodu.

14. Sovětští a českoslovenští vedoucí prohlásili, že vyvinou úsilí k posílení tradičních vztahů mezi lidem obou zemí v zájmu přátelství na věčné časy.

Soudruh Kosygin řekl, že jeden exemplář protokolu fixujícího sovětské stanovisko předali soudruhovi Biľakovi, aby na jeho základě mohl zastupovat naše společné stanovisko. O tom ostatní českoslovenští vedoucí nevědí.

Českoslovenští vedoucí představitelé v průběhu jednání prohlásili, že pro neschopnost odvolají Pavla z funkce ministra vnitra. Toto i odvolání dalších vedoucích, jakož i svolání pléna, opatření související se sjezdem, opatření, která je třeba učinit u orgánů propagandy, např. zavedení cenzury, bude zachyceno v usnesení předsednictva KSČ.

Předsednictvo předloží vládě návrh, aby zakázala kontrarevoluční a pravicové organizace, např. K 231, sociálnědemokratickou stranu a další.

V souvislosti s ustavením nové vlády byla řeč o několika variantách: ustavení vojenské revoluční vlády v čele s prezidentem Svobodou. Svoboda s tím nesouhlasil. Podle druhé varianty by byl předsedou vlády Husák a Černík by dostal funkci tajemníka ústředního výboru. Podle Biľaka a Svobody takové řešení je nemožné. Podle třetího řešení by Dubček zůstal prvním tajemníkem a Černík předsedou vlády. Po plénu ústředního výboru by bylo možné najít jiné řešení.

Soudruh Podgornyj řekl, že prezident Svoboda upřímně chce nejlepší řešení. Kritizoval československé vedení pobývající v Moskvě a poukazoval na nebezpečí občanské války, pod jehož vlivem dostal Dubček srdeční záchvat. Podle lékařů onemocnění nebylo vůbec nebezpečné, ale byl nutný odpočinek.

Svoboda v osobním rozhovoru se sovětskými vedoucími řekl, že nedůvěřuje Dubčekovi a udělá vše, aby byl po normalizaci zproštěn funkce. Nyní ovšem má za to, že kdyby jel domů bez Dubčeka, prohlásí za hrdinu Dubčeka, a nikoli jeho.

Soudruh Kosygin se zmínil, že tehdy se již celé československé předsednictvo zdržovalo v Moskvě a pracovalo společně, s výjimkou Koldra a Sádovského, kteří doma pracují na zformování stranického aparátu a zahájení jeho činnosti. Také on se zmínil o tom, že Svoboda zná nejlépe domácí situaci a vyjadřuje se nejpozitivněji.

Soudruh Kosygin mluvil také o tom, že navrhuje sestavit listinu osob, které je nutno ve funkcích vyměnit. Je třeba očistit stranický aparát i armádu od živlů, které tam nepatří.

Svoboda řekl, že večer téhož dne nebo příští den se chce vrátit do Prahy. Chce přijet v tichosti, ne aby ho očekával rozvášněný dav, a poté vydá krátkou zprávu o výsledcích jednání. Chce se vrátit se všemi československými vedoucími, protože kdyby někoho zadrželi, bude doma prohlášen za hrdinu.

Soudruh Kosygin řekl, že jakmile dojde k dohodě s československým vedením, budou zástupci čtyř bratrských stran okamžitě informováni.

Informativně sdělil soudruh Podgornyj, že sovětské jednotky byly staženy z měst, ale jelikož rostlo nebezpečí provokací, velitelství je vrátilo zpět. Na doplnění posílají do Československa železniční vojsko, aby bylo možno zajistit dopravu.

Soudruh Gomuška mluvil o tom, že je třeba zajistit bezpečnost našich lidí po 20. srpnu. Zeptal se, proč je protokol tajný, když o jeho obsahu bude řeč na zasedání ÚV KSČ.

Soudruh Ulbricht navrhoval, aby protokol fixující dohodu nebyl tajný. Dohody z Čierné a Bratislavy západní zpravodajské agentury zveřejnily.

V odpovědi soudruhovi Gomuškovi a Ulbrichtovi soudruh Podgornyj připomněl, že československé předsednictvo doma na základě uzavřené dohody zformuluje usnesení vlastními slovy. V tomto smyslu přijme i usnesení o svolání ústředního výboru a o sjezdu.

Soudruh Kosygin se odvolával na Biľaka, který prohlásil, že doma řeknou československému lidu kriticky i sebekriticky, jak vzniklo kontrarevoluční nebezpečí ve státě. Biľak a Svoboda mají za to, že pokud zasedání ústředního výboru neproběhne v pořádku, obrátí se jeho působení proti nám. S tím ze sovětské strany souhlasili a prohlásili, že pak by neexistovalo jiné řešení než zavedení vojenské administrativy.

Soudruh Kosygin řekl, že nyní je jiná situace, než byla předtím. Nyní máme sílu - poukázal na naše vojska zdržující se v Československu - a budeme mít smlouvu. V Čierné jsme měli smlouvu, ale neměli sílu.

Soudruh Živkov prohlásil, že nejdůležitější je druhá varianta, zavedení vojenské diktatury v Československu.

K třetímu setkání zástupců pěti socialistických států došlo pozdě v noci, přibližně ve 24.00 hod., a trvalo asi dvě a půl hodiny.

Ze sovětské strany se tohoto rozhovoru zúčastnili soudruzi Brežněv, Kosygin, Podgornyj, Katušev a Ponomarjov. Složení ostatních čtyř delegací zůstalo nezměněno.

Soudruh Brežněv sdělil, že z československé strany se sovětsko-československých jednání zúčastnili všichni představitelé, kteří byli v Moskvě. Výjimkou byl Kriegel, který odmítl účast na jednáních. Návrh protokolu předložený sovětským vedením československá strana s drobnými změnami přijala v plném rozsahu a všichni jej podepsali. Komuniké určené ke zveřejnění rovněž podepsali všichni členové obou jednajících stran. Když došlo k dohodě, československá delegace 27. srpna v časných ranních hodinách odcestovala zpět do Prahy.

Po podpisu dohody měl Svoboda krátký projev, prohlásil, že došlo k dohodě historického významu, a vyjádřil naději, že sovětské vedení jim bude v práci pomáhat.

Soudruh Brežněv reagoval na Svobodova slova a vyjádřil naději, že československá strana bude čestně plnit dohodu zajištěnou v protokolu. Před československými představiteli prohlásil, aby poděkovali úsilí starého, šedovlasého prezidenta Svobody, který se osvědčil jako skutečný vlastenec.

Soudruh Kosygin předal představitelům pěti bratrských stran po jednom exempláři sovětsko-československého protokolu v ruském jazyce, jakož i po jednom exempláři komuniké pořízeného o sovětsko-československých jednáních. Podle ujednání bude zveřejněno 27. srpna v 16.00 moskevského času.

Soudruh Kosygin navrhoval, aby rovněž zástupci pěti socialistických států podepsali tajný protokol, v němž vyjádří, že ve své činnosti budou vycházet z faktu společného sovětsko-československého protokolu. To se stalo podle sovětského návrhu. Protokol podepsali zástupci pěti bratrských stran.

Soudruh Gomuška navrhl, aby vydali komuniké o moskevském setkání zástupců pěti bratrských stran. Komuniké at' obsahuje datum a to, že na pozvání ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu a vlády pobývali v Moskvě a konzultovali o situaci, která vznikla v Československu, a došli ke společné, jednomyslné dohodě.

Návrh soudruha Gomušky přijali účastníci po krátké diskusi s tím, že komuniké bude zveřejněno 27. srpna v 16.00 hodin moskevského času.

Soudruh Ulbricht v krátkém projevu několika větami poděkoval sovětským představitelům za velkou práci, kterou vykonali v souvislosti s československou situací.

Soudruh Brežněv poděkoval za slova soudruha Ulbrichta a prohlásil, že oni tři - Brežněv, Kosygin a Podgornyj - pracovali ve dne v noci v zájmu dohody. V této práci byli jednotní a neochvějní. Bylo toho zapotřebí, protože jedině tak bylo možno zajistit úspěch rozhovorů.

Po skončení rozhovorů se konala večeře, na které soudruh Brežněv, soudruh Kosygin a soudruh Ulbricht pronesli krátké přípitky. Všichni tři označili výsledky sovětsko-československých jednání a spolupráci pěti socialistických zemí v této otázce za historicky významné a velmi úspěšné.

Zapsal: Mátyás Szürös

ÚSD, sb. KV ČSFR, Z/M 21. - Xerokopie strojopisu v maďarské řeči. 16 s.